

JACEK MEISSNER

ROSYJSKA KONCEPCJA WOJNY NOWEJ GENERACJI W ŚWIELE PIERWSZYCH DOŚWIADCZEŃ Z WOJNY W UKRAINIE

THE RUSSIAN NEW GENERATION WARFARE IN THE LIGHT OF THE FIRST LESSONS FROM THE WAR IN UKRAINE

Abstract. The article presents the results of analyzes devoted to the Russian New Generation Warfare in the light of the first lessons of the war in Ukraine in 2022. On the basis of Russian military thought the author presents the role of asymmetric actions below the threshold of war, as well as Modern Warfare based on military high-technology. An attempt is being made to evaluate the implementation by the Russian Federation of its own military concepts on the basis of experience from a real military operation. The author verifies to what extent the basic elements of the Russian New Generation Warfare have been properly applied against Ukraine, and to what extent the source of failures is incorrect implementation and abandoning own plans including such aspects as information warfare, operations in cyberspace, electronic warfare, long-range precision strikes or robotization of the battlefield.

Keywords: Russia; security; New Generation Warfare; Gerasimov Doctrine; Hybrid Warfare.

WPROWADZENIE

Rosyjska agresja na Ukrainę w 2014 roku z uwagi na jej formę i charakter sprawiła, że termin „wojna hybrydowa” wszedł do powszechnego użytku. Wobec rosyjskich działań wymierzonych w Zachód, takich jak operacje informacyjne, równie wielką sławę zyskały pojęcia „Doktryna Gierasimowa” i „rosyjska koncepcja wojny nowej generacji”. Zaczęto przypisywać Rosji posiadanie nowego, niezwykle skutecznego sposobu prowadzenia konfliktu, któremu Zachód nie jest w stanie się przeciwstawić. Pełnoskalowa agresja

Mgr JACEK MEISSNER – Wojskowa Akademia Techniczna w Warszawie; adres do korespondencji: Szkoła Doktorska WAT, ul. gen. Sylwestra Kaliskiego 2B, 00-908 Warszawa; e-mail: jacek.meissner@wat.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7481-6115>.

zbrojna Rosji na Ukrainę w 2022 roku pozwala zweryfikować część tez. Artykuł przedstawia rosyjskie podejście do toczenia konfliktów poczynając od działań określanych na Zachodzie jako „wojna hybrydowa”, aż do rosyjskiej koncepcji wojny nowej generacji, która obejmuje zarówno działania asymetryczne, jak i intensywny konflikt zbrojny z wysokim nasyceniem nowoczesnej techniki wojskowej.

Rozpatrywanym problemem badawczym jest rosyjska koncepcja wojny nowej generacji w świetle pierwszych doświadczeń z wojny w Ukrainie z 2022 roku. Rodzi to pytania badawcze o mocne i słabe strony tej koncepcji, jak bardzo działania przeciwko Ukrainie realizowano zgodnie z przyjętymi założeniami, a w jakim stopniu zawiodło ich wykonanie i jakie przyniosło to efekty. Autor konfrontuje rosyjską myśl wojskową z realnymi zdolnościami i ich zastosowaniem w działaniach wojennych. Stawia hipotezę, że rosyjska koncepcja wojny nowej generacji reprezentuje ambitne i całościowe podejście do toczenia konfliktów, ale w wojnie przeciwko Ukrainie zawiodło prawidłowe wykonanie. Wynika to w dużej mierze z dysfunkcjonalności rosyjskiego państwa, w tym sił zbrojnych i kompleksu wojskowo-przemysłowego, jak również kondycji całego rosyjskiego społeczeństwa. Na potrzeby artykułu wykorzystana została analiza źródeł, zarówno oficjalnych dokumentów i publikacji naukowych, jak i raporty ośrodków analitycznych, które pozwalają przedstawić wnioski z toczącego się konfliktu.

1. DOKTRYNA GIERASIMOWA – WUNDERWAFFE CZY MASKIROWKA?

Za wykładnię współczesnego postrzegania wojny przez Rosję często przyjmuje się tzw. Doktrynę Gierasimowa, która swą nazwę wzięła od nazwiska szefa Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej (SZ FR) gen. Walerija Gierasimowa. Najważniejsze jej aspekty zostały wyłożone przez gen. Gierasimowa w 2013 roku w trakcie konferencji w Akademii Nauk Wojskowych oraz w artykule *Wartość nauki w prognozowaniu. Nowe wyzwania wymagają przemyślenia form i metod prowadzenia wojny* (Gierasimow, 2013).

Generał w swym wystąpieniu scharakteryzował współczesne konflikty, w których coraz większą rolę, oprócz działań militarnych, odgrywają czynniki polityczne, ekonomiczne, informacyjne, manipulowanie ruchami społecznymi, wykorzystanie służb wywiadowczych oraz wojsk specjalnych. Ponadto wzrasta rola działań asymetrycznych, środków ingerencji w politykę wewnętrzną kraju. W operacjach *stricte* wojskowych kluczowe znaczenia będą mieć przewaga

technologiczna, w tym w szczególności w takich aspektach, jak środki precyzyjnego rażenia na dalekie odległości, sztuczna inteligencja oraz robotyzacja pola walki (Polyakova, Boulègue, Zarembo, Solodkyy, Stoicescu, Chatterje-Doody, Jonsson, 2021, s. 4; Bērziņš, 2019, s. 157-158, 165-166).

Tak zwana Doktryna Gierasimowa łączy wykorzystanie zarówno środków określanych jako hybrydowe (działania informacyjne, psychologiczne, polityczne, ekonomiczne, energetyczne), które najczęściej są realizowane albo w zastępstwie do działań zbrojnych, albo jako preludium do operacji *stricto* wojskowej, mające osłabić potencjał obronny przeciwnika, bądź pozbawić go możliwości działania. Następnym etapem może być konflikt zbrojny o wysokiej intensywności, o dużym nasyceniu nowoczesnym uzbrojeniem, ale jednocześnie towarzyszą mu działania hybrydowe, mające na celu osłabianie zdolności przeciwnika do obrony, np. poprzez operacje informacyjne i psychologiczne, kinetyczne działania o charakterze dywersyjnym oraz cyberataki (Depczyński, Elak, 2020, s. 396-399).

Rozpatrując kwestię Doktryny Gierasimowa nie można nie odnieść się do tego, iż stanowi ona sama w sobie rodzaj operacji informacyjnej, mającej przekonać Zachód, że Rosja posiada nowy rodzaj prowadzenia wojny, z którym przeciwnicy nie będą w stanie sobie poradzić (Wojnowski, 2015a, s. 30). Jednakże łączenie wojskowych i niewojskowych środków wykorzystywane było od stuleci, nie tylko przez Rosję, a obecnie działania te są wzbogacane o rozwiązania, jakie dają nowe technologie, ale na tym polu Rosja również nie jest wyjątkiem. Rozpowszechnienie terminu „Doktryna Gierasimowa” i stawianych tez odnoszących się do tej doktryny sprawiło, że Mark Galeotti, który jako pierwszy opisał „niesławną rosyjską strategię wojskową opartą o nowe wysokie technologie”, przeproszał za to na łamach „Foreign Policy” (Galeotti, 2018), tłumacząc się, że takowa nie istnieje, a sam Gierasimow przedstawił zagrożenie, jakie z punktu widzenia rosyjskich władz niosą kolorowe rewolucje wsparte narzędziami technicznymi. Gierasimow niewątpliwie przedstawił wizję nowoczesnego konfliktu, ale przypisywanie temu zjawisku unikalności oraz przesadnego sprawstwa może poniekąd służyć wsparciu rosyjskiej narracji.

W pewnym sensie tzw. Doktryna Gierasimowa jest więc rodzajem operacji informacyjnej, *maskirowką*¹, a nie cudowną bronią. Nie jest ona unikalną receptą na wygranie wojny, wobec której przeciwnicy mieliby być bezsilni. Takie możliwości zaczęto niekiedy przypisywać tej doktrynie w obliczu sprawności,

¹ Maskirowka (ros. *маскировка*) – w terminologii wojskowej jest to maskowanie operacyjne wojsk własnych, natomiast w szerszym rozumieniu są to działania pozwalające na wprowadzenie w błąd przeciwnika, ukrycie rzeczywistych intencji i działań w celu uzyskania zaskoczenia i bardziej efektywnego osiągnięcia założonych celów, zarówno w aspekcie militarnym, jak i politycznym, gospodarczym i informacyjnym (Dąbrowska, 2021).

z jaką Rosja zajęła Krym w 2014 roku, oraz destabilizowała zachodnie społeczeństwa i instytucje przy wykorzystaniu operacji informacyjnych i cyberataków.

2. KONFLIKT HYBRYDOWY – ELEMENT WOJNY NOWEJ GENERACJI

Wojna hybrydowa nie jest rosyjskim konceptem, ale jej środki są powszechnie wykorzystywane przez Rosję. Trudno o jedną definicję konfliktu hybrydowego, niemniej jego fundamentalnym założeniem jest łączenie środków wojskowych i niemilitarnych, ukrytych i jawnych, takich jak dezinformacja, cyberataki, przymus ekonomiczny, prawo, korupcja, działania wywrotowe oraz wykorzystanie sił nieregularnych i regularnych. Zastosowanie metod hybrydowych umożliwia zacieranie granic między wojną a pokojem oraz wykorzystanie słabych punktów przeciwnika. Próbuje się w ten sposób osłabić instytucje i społeczeństwa, które stały się przedmiotem agresji hybrydowej, aby osiągnąć poprzez to zakładane cele strategiczne. Chociaż zagrożenia te nie są nowe, postęp technologiczny i globalizacja zwiększyły szybkość, intensywność i zakres stosowania metod hybrydowych. Cechą agresji hybrydowej jest to, że działania poniżej progu wojny lub bezpośredniej jawnej przemocy przynoszą porównywalne lub nawet większe korzyści niż operacja kinetyczna/zbrojna, mimo że jest łatwiejsza, tańsza i mniej ryzykowna (Bilal, 2021).

Przywołana tzw. Doktryna Gierasimowa zakłada szerokie wykorzystanie działań hybrydowych (nie nazywając ich w ten sposób), ma też na celu zniwelowanie przewagi militarnej przeciwnika. Zdolności wojskowe całego NATO, jak również potencjału gospodarczego, który stanowi bazę ekonomiczną dla rozwoju sił zbrojnych oraz przesądza o sukcesie cywilizacyjnym w warunkach pokoju, są niewątpliwie większe niż zasoby Federacji Rosyjskiej. Posługiwanie się niekonwencjonalnymi metodami działań pozwala osiągać cele, które w warunkach pełnoskalowego konfliktu zbrojnego byłyby niemożliwe do realizacji (Polyakova, Boulègue, Zarembo, Solodkyy, Stoicescu, Chatterje-Doody, Jonsson, 2021, s. 2-6), co dobitnie pokazała pełnoskalowa agresja Rosji na Ukrainę w 2022 roku, która z jednej strony ukazała deficyty SZ FR i rosyjskiego kompleksu wojskowo-przemysłowego, a z drugiej – zdolności i mobilizację NATO w zakresie zwiększania własnego potencjału i wzmacniania wschodniej flanki Sojuszu, jak również skalę pomocy (głównie przez poszczególne państwa) dla Ukrainy, wobec której państwa te nie mają zobowiązań sojuszniczych.

Jak wspomniano, termin „wojna hybrydowa” jest obcy w rosyjskiej teorii wojskowości, koncepcja wojny hybrydowej została bowiem wprawdzie opisana

na Zachodzie. Określenie to zaczęło być rozwijane przede wszystkim w amerykańskiej literaturze wojskowej od lat 90. XX wieku, odnosząc się do doświadczeń z wojen na Półwyspie Indochińskim czy brytyjskich wojen kolonialnych w Afryce (Piotrowski, 2015, s. 7). Innym szeroko analizowanym konfliktem, postrzeganym jako hybrydowy, były działania Hezbollahu przeciwko Izraelowi z 2006 roku (Wąsowski, 2015, s. 39).

Natomiast w rosyjskiej sztuce wojennej nie zwykło się stosować podziału na konflikty zbrojne o konwencjonalnym charakterze, toczone przez regularne siły zbrojne, oraz na działania hybrydowe, poniżej progu konfliktu zbrojnego, wykorzystując szerokie instrumentarium w dyspozycji nie tylko sił zbrojnych, ale również służb specjalnych i innych agend państwowych oraz formacji powiązanych ze strukturami państwa, pozwalającymi odpowiednio oddziaływać, aby osiągać cele polityczne. Rosyjska myśl wojskowa posługuje się pojęciem wojny nowej generacji, której założenia udoskonalano w wyniku doświadczeń z działań w Gruzji, Ukrainie i Syrii (Thomas, 2019, s. 1.1-2, 2.15, 4.11, 5.1).

W związku z tym dostrzec można odcisnięte piętno uprzedzeń poznawczych związanych ze sposobem patrzenia na konflikty zbrojne oraz mylne przekonanie na Zachodzie, jakoby wojna hybrydowa była jakimś nowym sposobem toczenia konfliktu przez Rosję. Dlatego też analiza rosyjskich działań nie może być postrzegana wyłącznie przez pryzmat zachodniego sposobu myślenia o konfliktach. Aktywność rosyjskich wojsk i służb specjalnych określanych mianem wojny hybrydowej jest raczej naturalnym sposobem działania, opartym na wielowiekowym doświadczeniu oraz ugruntowanej sztuce wojennej, współcześnie dodatkowo poszerzonym o możliwości, jakie dają najnowsze rozwiązania technologiczne. W rosyjskiej kulturze strategicznej zestaw działań, które na Zachodzie zalicza się do atrybutów wojny hybrydowej, zwykło się określać mianem wojny buntowniczej, czy terminami o podobnym znaczeniu, takimi jak „mała wojna”, „wojna rewolucyjna”, „działania aktywne”, które rozwijane były w XIX i XX wieku (Wojnowski, 2015a, s. 7, 20-28).

3. ROSYJSKA KONCEPCJA WOJNY NOWEJ GENERACJI

„Rosyjska koncepcja wojny nowej generacji” jest szerszym pojęciem niż „Doktryna Gierasimowa” i „wojna hybrydowa”, ale też lepiej ugruntowanym w rosyjskiej myśli wojskowej, która jest tworem unikatowym o istotnym własnym dorobku. Koncepcja wykorzystuje też możliwości, jakie oferuje postęp

naukowo-techniczny. Jak zauważa generał Romuald Andrzejczak, Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego,

widąc odmienną kulturę, postawę rosyjskich elit oraz brutalność w wykorzystywaniu narzędzia władzy, jakim jest rosyjska armia. Wysokie tempo, manewr, agresywne działanie, nie liczenie się ze stratami zawsze były cechą charakterystyczną rosyjskich operacji. [...] Obserwacje współczesnych konfliktów zbrojnych i zmian cywilizacyjnych, społecznych, technologicznych, których dokonali Rosjanie, skutkują swoistą zmianą paradygmatu prowadzenia wojny. [...] Uwzględnienie [...] tak szerokiego spektrum środków (w tym niekinetycznych, ekonomicznych, informacyjnych) oraz włożenie je w spójne podstawy teoretyczne sztuki operacyjnej czyni z tego niezwykle skuteczne i niebezpieczne dla ładu światowego narzędzie. Zarządzanie refleksyjne czy operacje informacyjne, specjalne są dziś tak samo skutecznym elementem sztuki operacyjnej jak uderzenia pancerne i operacyjne grupy manewrowe oraz nadają charakter współczesnej rosyjskiej sztuce operacyjnej (Depczyński, Elak, 2020, s. 7-9).

Rosyjska koncepcja wojny nowej generacji jest procesem podlegającym ewolucji, opiera się na myśli wojskowej o wieloletniej tradycji, jak również czerpie z innych doświadczeń, np. amerykańskiej rewolucji w sprawach wojсковych (Kokoszyn, 2009). Natomiast formalnoprawnie koncepcja ta jest umocowana w kilku dokumentach. Na najwyższym poziomie jest to Strategia bezpieczeństwa narodowego FR (w szczególności w ostatnich dwóch wydaniach – z 2015 i 2021 roku), a na poziomie operacyjnym w Doktrynach wojennych FR, w tym w obecnie obowiązującej wersji z 2014 roku, jak również w takich dokumentach, jak Doktryna bezpieczeństwa informacyjnego FR czy Strategia rozwoju społeczeństwa informacyjnego FR na lata 2017-2030.

W Doktrynie wojennej Federacji Rosyjskiej z 2014 roku, w szczególności w pkt. 15 scharakteryzowane zostały cechy oraz właściwości współczesnych konfliktów wojennych, w tym takie jak: kompleksowe połączenie środków militarnych, politycznych, ekonomicznych i informacyjnych, wykorzystanie nowoczesnych systemów uzbrojenia, takich jak broń hipersoniczna oraz bezzałogowe i autonomiczne systemy bojowe, znaczenie precyzyjnego rażenia na dalekie odległości, rola zautomatyzowanych systemów kierowania i dowodzenia, wysoka manewrowość wojsk, połączenie działań regularnych i nieregularnych oraz symetrycznych i asymetrycznych, czy wykorzystanie finansowanych i kierowanych z zewnątrz sił politycznych oraz ruchów społecznych. Wpisuje się w to także nowa Doktryna wojenna Państwa związkowego Białorusi i Rosji przyjęta w listopadzie 2021 roku, która podkreśla takie aspekty, jak działania w cyberprzestrzeni czy wojna informacyjna, a także to, iż konflikty zbrojne toczą się we wszystkich sferach życia człowieka. Warto odnotować, że choć

Białoruś pośrednio uczestniczy w konflikcie od samego początku, to jednak, jak dotychczas, nie została przymuszona do bezpośredniego zaangażowania.

Rosyjska koncepcja wojny nowej generacji ma też silne ugruntowanie w publikacjach naukowych i analitycznych, należy tu wymienić teoretyka wojskowości Jewgienija Messnera z pierwszego okresu istnienia ZSRR, jak również szereg innych autorów z okresu zimnej wojny i współczesności (Wojnowski, 2015, s. 13-39). Przykładowo – gen. Władimir Slipczenko wskazywał, że współczesne konflikty cechują się odejściem od dążenia do zdobycia terytorium przeciwnika na rzecz zadania mu na tyle dużych strat ekonomicznych, militarnych i politycznych, aby możliwa była wymiana władz. W takim konflikcie wzrasta rola działań w cyberprzestrzeni i operacji informacyjnych, działań w przestrzeni kosmicznej, panowania w powietrzu, skutecznej obrony powietrznej oraz precyzyjnych środków rażenia. Dla sukcesu konieczne jest też zniszczenie systemu kierowania i dowodzenia, obiektów wojskowych i infrastruktury krytycznej (Depczyński, Elak, 2020, s. 349-357). Kluczowym aspektem jest też skuteczna wymiana danych w ramach toczącego konfliktu oraz panowanie informacyjne (zarówno w wymiarze działań psychologicznych, jak i dominowania w spektrum elektromagnetycznym dzięki środkom walki radioelektronicznej).

Kolejne znane wystąpienie gen. Gierasimowa, w marcu 2019 roku, potwierdziło założenia referatu z 2013 roku, ale jednocześnie większy nacisk kładło na potencjał militarny i rozbudowę zdolności wojskowych opartych o nowoczesne systemy uzbrojenia, a hybrydowe środki traktując jako wsparcie osiągnięcia celów militarnych (Felgenhauer, 2019). Współczesny konflikt zbrojny zgodnie z rosyjską wizją powinien więc obejmować takie elementy, jak: prowadzenie działań bojowych jeszcze w okresie pokoju; brak wyraźnego rozgraniczenia okresu wojny i pokoju, wysoka manewrowość wojsk; duże znaczenie wojsk specjalnych; coraz większa robotyzacja pola walki, toczenie konfliktu we wszystkich domenach operacyjnych oraz łączenie działań asymetrycznych i konwencjonalnych (Depczyński, Elak, 2020, s. 357-358).

Jednocześnie należy zauważyć, że ugruntowanie tej koncepcji nastąpiło wraz z reformami ministra obrony Anatolija Sierdiukowa (minister obrony w latach 2007-2012) oraz jego następcy Siergieja Szojgu (minister obrony od 2012 roku), który dokonał częściowej korekty, co w świetle wojny w Ukrainie pokazuje, że nie zawsze były to słuszne działania. Reformy te obejmowały m.in. modernizację techniczną, zmiany w strukturze sił zbrojnych, systemie kierowania i dowodzenia, zadaniach i roli armii.

W zachodniej literaturze, przynajmniej do czasu pełnoskalowego ataku na Ukrainę, często marginalizowano znaczenie w rosyjskiej doktrynie nowoczesnych systemów uzbrojenia, a skupiono się na sferze informacyjnej i cyberprzestrzeni. Tymczasem nowoczesna technika wojskowa jest mocno ugruntowana zarówno w oficjalnych dokumentach, jak i rosyjskich analizach (Sieliwanow, Iljin, 2019). Warto również odnotować, że rosyjska koncepcja wojny nowej generacji została trafnie zidentyfikowana w polskiej literaturze naukowej, w tym w zakresie obowiązującej w Rosji od 2018 roku koncepcji przebudowy sił zbrojnych, opartej o odpowiednie wykorzystywanie instrumentariów kinetycznego i niekinetycznego do realizacji rosyjskiej polityki bezpieczeństwa (Mickiewicz, Kacprzycki, 2021). Jednocześnie, na bazie pierwszych wniosków z pełnoskalowej agresji przeciwko Ukrainie, można dostrzec, że niektóre elementy rosyjskiego potencjału byłyby przeszacowywane, np. w zakresie zdolności antydoświadczalnych czy skuteczności modernizacji technicznej, o czym w dalszej części artykułu.

4. PIERWSZE DOŚWIADCZENIA Z WOJNY W UKRAINIE W 2022 ROKU

Pełnoskalowa inwazja Rosji na Ukrainę nastąpiła 24 lutego 2022 roku i trwa w momencie zakończenia prac nad tekstem (grudzień 2022). Nie można precyzyjnie przewidzieć zakończenia tego konfliktu, ale w sensie strategicznym Rosja zmierza do porażki, gdyż nie będzie w stanie osiągnąć głównych celów, a w dodatku zdegraduje swój potencjał militarny i gospodarczy. Na obecnym etapie rosyjskie działania w wymiarze operacyjnym w istotnym zakresie stanowią praktyczne zastosowanie rosyjskiej koncepcji wojny nowej generacji, choć w sposób dalece niedoskonały. W latach 2014-2015 Rosja ograniczyła się w dużej mierze do komponentu hybrydowego tej koncepcji, jedynie z okresowym większym zaangażowaniem *stricte* militarnym, co wynikało z różnych uwagów – przede wszystkim politycznych oraz z uwagi na potrzeby operacyjne. Natomiast w 2022 roku Rosja zdecydowała się na uderzenie pełnoskalowe na Ukrainę. Zaobserwować można było kluczowe elementy rosyjskiej koncepcji wojny nowej generacji.

W pierwszej kolejności skupiono się na operacji informacyjnej, która miała zapewnić uzasadnienie dla inwazji na Ukrainę, zbudowanie poparcia dla tych działań oraz zdestabilizowanie Ukrainy i Zachodu. O ile na potrzeby wewnętrzne wśród dużej części społeczeństwa rosyjskiego udaje się uzyskać wsparcie dla agresji na Ukrainę (przynajmniej bierne, gdyż czynne zostało negatywnie zweryfikowane poprzez masową emigrację w obliczu tzw. częściowej

mobilizacji), o tyle w stosunku do Zachodu działania te są nieskuteczne. Przekłada się to na realne sankcje na Rosję oraz wsparcie dla Ukrainy. W związku z tym rosyjskie działania informacyjne nie przyniosły odpowiedniego skutku. Jednocześnie strona ukraińska prowadzi skuteczną wojnę informacyjną, która nie tylko pozwala zjednywać sobie poparcie, ale też skutecznie podnosić morale wojska i społeczeństwa.

Drugim elementem były cyberataki, które uległy znacznej intensyfikacji w tygodniach i dniach poprzedzających inwazję oraz w trakcie konwencjonalnych działań zbrojnych. Jednakże nie doprowadziły one do całkowitego paraliżu ukraińskiego państwa, jego infrastruktury krytycznej oraz systemu kierowania i dowodzenia siłami zbrojnymi, więc nie spełniły w pełni swojej roli (Orenstein, 2022). Według dostępnych danych, skala rosyjskich działań w cyberprzestrzeni przeciwko Ukrainie była istotna, zarówno na początku konfliktu, jak i w późniejszych etapach. Jednak na obecną chwilę, przynajmniej na podstawie ogólnodostępnych źródeł, nie jest jasne, w jakim stopniu brak osiągnięcia głównych celów wynika ze skuteczności ukraińskiej cyberobrony i wsparcia udzielonego przez Zachód, a w jakim rosyjskie zdolności ofensywne okazały się zbyt ograniczone (The Economist, 2022).

W dniach i godzinach poprzedzających rosyjski atak, a także w trakcie prowadzenia działań bojowych, Rosja na większą skalę uaktywniła środki walki radioelektronicznej (WRE). Wpisuje się to w *modus operandi* nowoczesnego konfliktu, gdyż pozwala to uzyskać dominację w spektrum elektromagnetycznym. Jednak w pierwszym etapie wojny rosyjskie zdolności WRE okazały się mocno ograniczone (Kremenetskyi, 2022). Odnotowano przypadki, że wojska rosyjskie wyłączały swoje systemy WRE, gdyż zakłócały one własny sprzęt wojskowy (np. łączność). Dopiero z czasem efektywność wykorzystania tego rodzaju działań wzrosła (Stashevskyi, Bajak, 2022; Withington, 2022). W związku z tym wykorzystanie środków WRE nie dało Rosji panowania w spektrum elektromagnetycznym.

Następnie, wraz z początkiem kinetycznych działań, dokonano uderzenia z wykorzystaniem precyzyjnych środków rażenia na dalekie odległości (pociski manewrujące i balistyczne, lotnictwo). Ataki te ani nie miały odpowiednio masowego charakteru, ani nie były dość precyzyjne, aby skutecznie wyeliminować ukraińską strategiczną infrastrukturę wojskową, taką jak centra dowodzenia, lotniska i obronę powietrzną. W efekcie umożliwiło to Ukrainie utrzymanie ciągłości działania systemu kierowania i dowodzenia, operacyjności lotnictwa oraz skutecznej obrony powietrznej. Także i w tym wypadku działania te nie spełniły swojej roli. Powodów ograniczonego w skali uderzenia z wykorzystaniem

broni precyzyjnej można upatrywać w ograniczonych rosyjskich zapasach tego typu oręża (z którego zapewne nie chciała się wyzbyć w konflikcie z Ukrainą na wypadek dalszej eskalacji, w tym potencjalnie z doprowadzeniem do konfliktu z NATO). Należy jednocześnie zwrócić uwagę, że Rosja, w odróżnieniu chociażby od podejścia USA w dwóch wojnach w Zatoce Perskiej, nie skupiła się w pierwszej kolejności na eliminacji potencjału przeciwnika z wykorzystaniem środków napadu powietrznego, ale niemalże jednocześnie rozpoczęto operację naziemną. Zapewne wynika to nie tylko z własnych koncepcji operacyjnych, ale także z powodów *stricte* politycznych (chęć i potrzeba szybkiego zakończenia działań wojennych) oraz ograniczonego potencjału do długotrwałego ostrzału (Johnson, Wetzel, Barranco, Massa, Marine, 2022).

Jak wspomniano, niemalże równocześnie, 24 lutego przystąpiono do uderzenia lądowego. Przy czym działania te były dalekie od skuteczności pokazywanej na ćwiczeniach wojskowych. W efekcie Rosja ponosiła bardzo duże straty w sile żywej i technice wojskowej. Powodem tego była z jednej strony niska jakość dowodzenia i słabość logistyczna, a z drugiej – Ukraina dysponowała wysoce zmotywowaną i relatywnie nieźle wyszkoloną, wyposażoną i doświadczoną armią² oraz znaczną przewagą w rozpoznaniu zapewnianym przez państwa zachodnie. Szereg popełnionych błędów doprowadził do klęski pod Kijowem. Następnie konflikt zogniskował się na próbach zajęcia przez Rosję wschodniej części Ukrainy, ale po początkowych sukcesach, pod koniec 2022 roku Ukraina zdołała przejąć inicjatywę i odbijać okupowane tereny.

Pomijając pozostałe kwestie, które znajdują się poza zakresem artykułu (takie jak liczne błędy na etapie przygotowań sił zbrojnych i realizacji samej operacji), należy zaznaczyć, że rosyjska koncepcja wojny nowej generacji zakłada wykorzystanie w konflikcie sprzętu opartego o nowe technologie, takie jak np. systemy robotyczne. Rosja przykłada do tego dużą wagę, przynajmniej w wymiarze deklaratywnym. Mówił o tym m.in. gen. Gierasimow w swoim wyżej omówionym referacie z 2013 roku:

Powszechne staje się użycie broni o wysokiej precyzji. Broń oparta na nowych zasadach fizycznych i systemach robotycznych jest aktywnie wprowadzana do spraw wojskowych [...].

Kolejnym czynnikiem wpływającym na zmianę treści współczesnych metod walki zbrojnej jest wykorzystanie nowoczesnych wojskowych systemów robotycznych oraz badania z zakresu sztucznej inteligencji. Oprócz dronów latających dziś, jutro pole bitwy wypełnią roboty chodzące, czołgające się, skaczące i latające. W niedalekiej

² W tym dostarczanego z Zachodu. W pierwszych etapach przede wszystkim lekką bronią przeciwpancerną i przeciwlotniczą, a w kolejnych – też ciężkim uzbrojeniem, jak np. systemy artyleryjskie.

przyszłości możliwe jest tworzenie w pełni zrobotyzowanych formacji zdolnych do prowadzenia niezależnych działań bojowych.

Jak walczyć w takich warunkach? Jakie powinny być formy i metody działania przeciwko wrogowi-robotowi? Jakich robotów potrzebujemy i jak z nich korzystać? Już teraz nasza myśl wojskowa musi zastanowić się nad tymi pytaniami (Gierasimow, 2013).

Odzwierciedlone jest to w planowaniu rozwoju zdolności wojskowych oraz prowadzone są liczne prace badawczo-rozwojowe w tym zakresie, choć napotykać one wiele trudności (Bendett, Boulègue, Connolly, Konaev, Podvig, Zysk, 2021, s. 48-62). Ponadto konflikt ten pokazał duże problemy rosyjskiego kompleksu wojskowo-przemysłowego odnośnie do kompetencji technologicznych i przemysłowych. Nowe sankcje dodatkowo pogłębią te problemy, w szczególności w kontekście uzależnienia od zagranicznych komponentów.

W związku z tym wykorzystanie tego rodzaju rozwiązań nie mogło mieć miejsca w konflikcie w Ukrainie na szeroką skalę, z uwagi na to, że tego rodzaju systemy albo dopiero są wprowadzane na stan SZ FR, albo trwają nad nimi prace B+R (Karnozow, 2021; Litowkin, 2021; Poroskow, 2021; Ramm, 2021). Jedynie bezzałogowe statki powietrzne (BSP) są masowo wykorzystywane, ale z ograniczonymi zdolnościami autonomicznymi, ponadto Rosja ma duże problemy w rozwoju z pełnoskalową produkcją zaawansowanych BSP w kraju (o czym świadczy m.in. masowe używanie irańskich BSP Sahed-136). Problemy z bezzałogowymi i autonomicznymi platformami lądowymi i morskimi zdają się jeszcze większe. Z kolei Ukraina szeroko wykorzystuje BSP z donacji i zakupów zagranicznych, ale ma też pewne własne zdolności. Warto w tym kontekście odnotować błyskotliwy ukraiński atak na rosyjską fregatę w pobliżu Sewastopola dokonany pod koniec października 2022 roku w kombinowanej operacji systemów bezzałogowych morskich i powietrznych.

Jeśli chodzi o działalność badawczo-rozwojową w zakresie nowych wzorów uzbrojenia, w których wykorzystywane byłyby nowe i przełomowe technologie, należy wskazać, że Rosja podejmuje takie działania, czego dowodem są innowacyjne projekty realizowane w ramach Funduszu Perspektywicznych Badań czy w ramach wojskowego technoparku innowacji wojskowych ERA. Do kierunków działalności naukowej należą m.in.: sztuczna inteligencja, robotyka, nanotechnologia, technologie cyfrowe czy nowoczesne systemy zasilania. Efekty tych działań mogą być ograniczone z uwagi na systemowe problemy rosyjskiej gospodarki, nauki i sektora zbrojeniowego. Można jednak założyć, że Rosja na niektórych polach będzie osiągać sukcesy, jak na przykład w zakresie sztucznej inteligencji i robotyki (Edmonds, Bendett, Fink, Chesnut, Gorenburg, Kofman, Stricklin, Waller, 2021), które są ścisłym priorytetem dla SZ FR.

Należy jednakże pamiętać, że rozwój nowych i przełomowych technologii wymaga komplementarnego podejścia, bowiem wzajemnie się przenikają i uzupełniają. Z uwagi na braki kompetencyjne kompleksu wojskowo-przemysłowego i niską jakość zarządzania implementacja tych rozwiązań w nowych generacjach sprzętu wojskowego może nie przynieść oczekiwanych rezultatów (Zysk, 2022).

WNIOSKI

Sprawność działania i diametralny skok jakościowy w kwestii posiadanych zdolności został udowodniony poprzez zaangażowanie militarne na Ukrainie (od 2014 do 2021 roku, głównie w latach 2014-2015), w ramach misji ekspedycyjnej w Syrii (od 2015 roku) oraz poprzez wielkoskalowe ćwiczenia, takie jak Zapad-20, czy przerzut i koncentrację wojsk na granicy z Ukrainą (wiosną 2021 roku oraz na przełomie roku 2021 i 2022). Jednak już wojna przeciwko Ukrainie z 2022 roku pokazała duże problemy SZ FR w wielu aspektach, przede wszystkim w dowodzeniu, logistyce, wyszkoleniu, jakości sprzętu wojskowego, wpływ miały również nieracjonalne decyzje polityczne oraz błędna ocena sytuacji (co w pewnej mierze wynikało z systemowego kłamstwa w rządzeniu państwem). W takich warunkach realizacja rosyjskiej koncepcji wojny nowej generacji była obciążona dużym ryzykiem niepowodzenia, co w praktyce się zmateriałizowało. Nie oznacza to jednak, że należy bagatelizować dorobek rosyjskiej myśli wojskowej. Wręcz przeciwnie, można spodziewać się, że Rosja wyciągnie wiele wniosków z wojny z Ukrainą.

W chwili zakończenia prac nad artykułem obserwować można, iż efekty przeprowadzenia przez Rosję operacji militarnej są dalekie od spodziewanych rezultatów, rosyjskie wojska ponoszą ciężkie straty nie osiągając głównych celów. Niezależnie od tego, w jaki sposób finalnie zakończy się ten konflikt, na obecnym etapie można wysunąć następujące wnioski:

1. Za niepowodzenia operacyjne odpowiada nie koncepcja prowadzenia działań, którą Rosja w nowoczesnej formie rozwija od ok. 20 lat, a jej fatalne wykonanie. Rosyjska koncepcja wojny nowej generacji ulegnie modyfikacjom pod wpływem doświadczeń z wojny przeciwko Ukrainie.

2. Nie doceniono potencjału przeciwnika, zawiodło wiele elementów, w tym działania informacyjne, które dotąd wydawały się rosyjską specjalnością, natomiast liczne sukcesy na froncie informacyjnym notowała Ukraina.

3. Nie zrealizowano kluczowych założeń, które pozwoliłyby osiągnąć cele strategiczne, np. nie zneutralizowano ukraińskiego systemu kierowania i dowodzenia, obrony powietrznej i innej infrastruktury krytycznej, nie zapewniono panowania w cyberprzestrzeni i spektrum elektromagnetycznym. Zemściło się to w postaci późniejszych porażek.

4. Brak możliwości realizacji głównych celów operacji wynika z prymatu politycznych oczekiwań nad założeniami operacyjnymi. Ponadto wydzielono niedostateczne siły, które nie dysponowały odpowiednimi zdolnościami pozwalającymi osiągnąć postawione przed nimi cele.

5. Modernizacja techniczna rosyjskich sił zbrojnych wkroczy na nowe tory, gdyż zaistnieje konieczność odtworzenia potencjału bojowego oraz wymiany generacyjnej systemów uzbrojenia. Jednocześnie Rosja będzie mieć problem ze sfinalizowaniem programów zbrojeniowych, jak również rozwojem technologii przełomowych. Do dotychczasowych trudności (m.in. sankcje, korupcja, kleptokracja, kwestie z kadrami technicznymi i komponentami, strukturalne problemy rosyjskiej gospodarki obejmujące także przemysł zbrojeniowy i sektor nowych technologii) dojdą znacznie poważniejsze sankcje oraz niewydolność finansowa państwa.

6. Rosyjską armię może czekać czystka kadrowa, włącznie z odwołaniem najwyższych dowódców, co mogłoby spowodować zakończenie kariery samego gen. Gierasimowa, a tym samym ostatecznie może upaść i tak już nadwątlony mit doktryny jego imienia.

7. Seria porażek na froncie i brak sukcesów strategicznych spowodowały decyzję o tzw. częściowej mobilizacji i masowe wysłanie mas żołnierzy na front oraz prowadzenie wojny w stylu „starogeneracyjnym”. Brak pełnego sukcesu mobilizacji (z różnych powodów) może pchnąć Rosję (w tej lub przyszłej wojnie) w kierunku pełnoskalowej mobilizacji (np. miliona żołnierzy), lub też odwrotnie, przekonanie o braku perspektyw udanej mobilizacji może skierować decydentów ku bardziej wysublimowanym działaniom. Wpływ na obrany kierunek może mieć dostępność nowoczesnego uzbrojenia oraz świadomość informacyjna polityków.

8. Utrata znacznej części potencjału militarnego spowoduje, że Rosja powróci na szerszą skalę do metod asymetrycznych, np. związanych z wykorzystaniem środków aktywnych, operacjami w cyberprzestrzeni i przestrzeni informacyjnej, a także podjęcie działania obliczone na destabilizację zachodnich systemów politycznych i polaryzację społeczną.

9. Potencjalna porażka Rosji, a przynajmniej brak jednoznacznego sukcesu, nie powinny działać uspokajająco, bowiem Rosja może albo szybko przystąpić

do odbudowy swojego potencjału, albo pogrążyć się w chaosie. Obie opcje będą niebezpieczne dla światowego bezpieczeństwa.

10. Wnioski z obecnego konfliktu, ale i wynikających z niego zmian w kierunkach rozwoju SZ FR powinny być brane pod uwagę przy projektowaniu polskiej polityki zbrojeniowej i koncepcji obrony kraju, jak i szerszej polityki bezpieczeństwa narodowego.

BIBLIOGRAFIA

- Bendett S., Boulègue M., Connolly R., Konaev M., Podvig P., Zysk K. (2021), *Advanced military technology in Russia Capabilities and implications*, London: Chatham House.
- Bērziņš J. (2019), *Not 'Hybrid' but New Generation Warfare*, [w:] G.E. Howard, M. Czekaj, (red.), *Russia's Military Strategy and Doctrine*, Washington: The Jamestown Foundation.
- Bilal A. (2021), *Hybrid Warfare – New Threats, Complexity, and 'Trust' as the Antidote*, NATO Review.
- Dąbrowska I. (2021), *Maskowanie operacyjne (maskirowka) jako rosyjska zdolność zaskakiwania przeciwnika*, Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego, 13, nr 25, s. 293-321.
- Depczyński M., Elak, L. (2020), *Rosyjska sztuka operacyjna w zarysie*, Warszawa: Wydawnictwo Bellona. Fundacja Historia i Kultura.
- Edmonds J., Bendett S., Fink A., Chesnut M., Gorenburg D., Kofman M., Stricklin K., Waller J. (2021), *Artificial Intelligence and Autonomy in Russia*, Center for Naval Analyses.
- Felgenhauer P. (2019), *A New Version of the 'Gerasimov Doctrine'?*, Eurasia Daily Monitor, 16, nr 32.
- Galeotti M. (2018), *I'm Sorry for Creating the 'Gerasimov Doctrine'*, Foreign Policy.
- Gierasimow W. (2013), *Cennost' nauki w przedwidenii. Nowyje wyzowy tribujut pierieosmyslit' formy i sposoby wiedenija bojowych dejstwij*, Wojenno-promyslennyj kurjer.
- Hybrid Warfare of the Future* (2021), Center for European Policy Analysis.
- Johnson B., Wetzel T., Barranco J.B., Massa M.J., Marine A. (2022), *Russia Crisis Military Assessment: How will Russia stage the battle of Kyiv?*, Atlantic Council.
- Karnozow W. (2021), *Roboty – nie fantastika*, Niezawisimaja gazieta.
- Kokoszyn A. (2009), *Riewolucija w wojennom diele i problemy sozdanijasowriemennych Woorużennych sił Rossii*, Wiestnik Moskowskogo uniwersiteta. Sierija 25: Mieżdunarodnyje ot-noszenija i mirowaja politika, nr 1.
- Kremenetskyi B. (2022), *EW Lessons Learned. Russian Hybrid Warfare in Ukraine*, General Staff Armed Forces of Ukraine, RUSI.
- Lessons from Russia's cyber-war in Ukraine* (2022), The Economist.
- Litowkin D. (2021), *Szojgu postawił robotow pod rużje*, Niezawisimaja gazieta.
- Massicot D. (2019), *Anticipating a New Russian Military Doctrine in 2020: What It Might Contain and Why It Matters*, War on the Rocks.
- Mickiewicz P., Kacprzycki D. (2021), *Od „konfliktu hybrydowego” do działań konwencjonalnych? Koncepcja oddziaływania militarnego Rosji, ze szczególnym uwzględnieniem zmian po 2018 roku*, Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego, 13, nr 25, s. 11-30.

- Orenstein M. (2022), *Russia's Use of Cyberattacks: Lessons from the Second Ukraine War*, Foreign Policy Research Institute.
- Piotrowski M.A. (2015), *Konflikt nigdy nie jest prosty: amerykańska teoria i doktryna wojen oraz przeciwników hybrydowych*, *Sprawy Międzynarodowe*, 68, nr 2, s. 7-38.
- Polyakova A., Boulègue M., Zarembo K., Solodkyy S., Stoicescu K., Chatterje-Doody P.N., Jonsson O. (2021), *The Evolution of Russian Hybrid Warfare: Conclusion*, Center for European Policy Analysis.
- Poroskow N. (2021), *Bojewyje roboty obchodiatsia bez ludiej*, *Niezawisimaja gazeta*.
- Postanowlenije ot 4 nojabria 2021 g. No 5 O Wojennoj doktrinije Sojuznogo gosudarstwa, Wysszij gosudarstwiennyj sowiet Sojuznogogosudarstwa.*
- Ramm A. (2021), *Wojna ludiej-robotow*, *Niezawisimaja gazeta*.
- Russian new generation Warfare Handbook* (2017), Asymetric Warfare Group, U.S. Army.
- Sieliwanow W., Iljin J. (2019), *Analiz sostojanija razwitija wojenno-tiechniczskoj nauki*, *Wojennaja Mysl*.
- Stashevskiy O., Bajak F. (2022), *Deadly secret: Electronic warfare shapes Russia-Ukraine war*, Associated Press.
- Thomas T.L. (2019), *Russian Military Thought: Concepts and Elements*, MITRE.
- Ukaz Prezidenta Rossijskoj Fiedieracyi ot 31.12.2015 g. No 683 o Strategii nacyonalnoj bezopasnosti Rossijskoj Fiedieracyi.*
- Ukaz Prezidenta Rossijskoj Fiedieracyi ot 09.05.2017 g. No 203 o Strategii razwitija informacyonnogo obszczestwa w Rossijskoj Fiedieracyi na 2017 – 2030 gody.*
- Ukaz Prezidenta Rossijskoj Fiedieracyi ot 02.07.2021 g. No 400 o Strategii nacyonalnoj bezopasnosti Rossijskoj Fiedieracyi.*
- Wąsowski K. (2015), *Istota i uniwersalność rosyjskiego modelu wojny hybrydowej wykorzystanego na Ukrainie*, *Sprawy Międzynarodowe*, 68, nr 2, s. 39-56.
- Withington T. (2022), *Russia's Electronic Warfare Capabilities Have Had Mixed Results Against Ukraine*, *The Drive*.
- Wojennaja doktrina Rossijskoj Fiedieracyi* (2014), *Sowiet Biezopasnosti Rossijskoj Fiedieracyi*.
- Wojnowski M. (2015), *Koncepcja „wojny nowej generacji” w ujęciu strategów Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej*, *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, 7, nr 13, s. 13-39.
- Wojnowski M. (2015a), *Mit „wojny hybrydowej”. Konflikt na terenie państwa ukraińskiego w świetle rosyjskiej myśli wojskowej XIX-XXI wieku*, *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, wojna hybrydowa – wydanie specjalne, s. 7-38.
- Withington T. (2022), *Russia's Electronic Warfare Capabilities Have Had Mixed Results Against Ukraine*, *The Drive*.
- Zysk K. (2022), *Is Russia a threat in emerging and disruptive technologies?*, NATO Defence Collage Policy Brief, No. 09 – May.

ROSYJSKA KONCEPCJA WOJNY NOWEJ GENERACJI
W ŚWIECIE PIERWSZYCH DOŚWIADCZEŃ Z WOJNY W UKRAINIE

Streszczenie

Artykuł omawia wyniki analiz poświęconych rosyjskiej koncepcji wojny nowej generacji w świetle pierwszych doświadczeń z wojny w Ukrainie z 2022 roku. Autor omawia rolę w rosyjskiej myśli wojskowej działań asymetrycznych poniżej progu wojny, jak również intensywnego konfliktu zbrojnego z wysokim nasyceniem techniki wojskowej. Dokonywana jest próba oceny realizacji przez Federację Rosyjską własnych założeń militarnych na gruncie realnych działań wojennych. Autor weryfikuje, w jakim stopniu podstawowe elementy rosyjskiej koncepcji wojny nowej generacji zostały właściwie zastosowane w działaniach przeciwko Ukrainie, w jakim stopniu zawiodło wykonanie i odejście od własnych planów, w tym w takich aspektach jak działania informacyjne, operacje w cyberprzestrzeni, wykorzystanie środków walki radioelektronicznej i precyzyjnych środków rażenia na dalekie odległości, czy robotyzacja pola walki.

Słowa kluczowe: Rosja; bezpieczeństwo; wojna nowej generacji; Doktryna Gierasimowa; wojna hybrydowa.